

KRATKA ISTORIJA TRAKTORA NA UKRAJINSKOM

MARINA LEVICKA

Preveo
Nenad Dropulić
■ Laguna ■

Naslov originala

Marina Lewycka

A SHORT HISTORY OF TRACTORS IN UKRAINIAN

Copyright © Marina Lewycka, 2005

Translation Copyright © 2007 za srpsko izdanje, LAGUNA

Dejvu i Sonji

IZJAVE ZAHVALNOSTI

Stvaranju ove knjige doprineli su mnogi ljudi. Želim pre svega da zahvalim svojoj porodici i prijateljima na strpljenju, ohrabrenjima i dobrim predlozima. Posebno zahvaljujem Sari Vajt, Tesi Perkins i Lesliju Glajsteru i Krisu i Alison Tajldsli što su mi pomogli s istorijom i gramatikom i što moja mačka nije uginula od zanemarenosti, kao i Evelin i Patriku Lesveru, u čijoj ljupkoj kući u Totnesu su napisana poslednja četiri poglavlja. Veoma sam zahvalna Bilu Hamiltonu, Džejn Rodžers, Džulijet Anan i Skotu Mojersu za njihove primedbe na tekst, koje su mi znatno pomogle. Hvala i svima u *Vikingu*, *Pingvinu* i *A. M. Hitu*; pravo je zadovoljstvo raditi s njima. Na kraju, dugujem zahvalnost mnogim piscima, često nepoznatim, koji su na Internet postavljali tekstove o traktorima i aeronautici i tako me nadahnuli. Spisak onih kojima se naročito zahvaljujem priložen je na kraju.

1

Dva telefonska poziva i sahrana

Dve godine posle smrti moje majke, otac se zaljubio u blistavu plavokosu ukrajinsku raspuštenicu. Njemu su bile osamdeset četiri godine, a njoj trideset šest. Obrela se u našim životima poput ružičaste pufnaste granate, uzburkala mutne vode, izvukla na površinu mulj duboko zapretenih uspomena, šutnula sve porodične duhove u zadnjicu.

Sve je počelo telefonskim pozivom.

U slušalici pucketa glas mog oca, drhtav od uzbuđenja. „Dobre vesti, Nadežda. Ženim se!“

Sećam se kako mi je krv jurnula u glavu. Molim te, neka ovo bude šala! Jao, skrenuo je! Jao, ti stara budalo! Ali ne kažem ništa od ovoga. „Jao, baš lepo, tata“, kažem.

„Da, da. Ona stiže sa sinom iz Ukrajine. Iz Ternopolja u Ukrajini.“

Ukrajina: on uzdiše, udiše miris sena i trešnjevog cveta koji pamti. Ali ja njušim izrazito sintetički oblak Nove Rusije.

Zove se Valentina, kaže mi otac. Ali više liči na Veneru. „Botičeljeva Venera izlazi iz talasa. Zlatna kosa. Divne oči. Vrhunske grudi. Kad je vidiš, shvatićeš.“

Odrasla osoba u meni je blagonaklona. Baš ljupko – poslednji kasni rascvat ljubavi. Kći u meni je razjarena. Izdajnik! Razvratni matori jarac! Nema ni dve godine otkako je majka umrla. Besna sam i radoznala. Jedva čekam da je vidim – tu ženu koja uzurpira mesto moje majke.

„Zvuči *prekrasno*. Kad mogu da je upoznam?“

„Posle venčanja upoznaš.“

„Mislim da bi bilo bolje da je upoznamo pre, zar ne?“

„Zašto hoćeš da upoznaš? Ne ženiš se ti.“ (On zna da nije sve baš kako treba, ali misli da će se izvući.)

„Ali, tata, jesi li zaista dobro razmislio? Sve je tako iznenadno, mislim, ona je sigurno dosta mlađa od tebe.“

Pažljivo moduliram glas, da sakrijem svaki znak nezadovoljstva, kao iskusna odrasla osoba koja ima posla sa zatelebanim šiparcem.

„Trideset šest. Ona ima trideset šest, a ja osamdeset četiri. I štooo?“ (On tako izgovara.)

U glasu mu se čuje tvrdoća. Očekivao je ovo pitanje.

„Pa, to je prilična razlika u godinama...“

„Nadežda, nisam mislio da si takva malograđanka.“ (Naglašava pretposlednji slog – *đa!*)

„Ne, ne.“ (Naterao me je da se branim). „Samo... iz toga mogu nastati nevolje.“

Neće biti nevolja, kaže tata. Predvideo je sve moguće probleme. Poznaje je već tri meseca. Ona ima ujaka u Selbiju, i došla mu je s turističkom vizom u posetu. Ona želi da stvori novi život na Zapadu za sebe i svog sina, dobar život, dobar posao, dobru zaradu, dobra kola – *nikako* ne lađu ili škodu – dobro obrazovanje za svog sina – mora ići na Kembridž ili na Oksford, ništa manje. Ona je inače obrazovana žena. Ima diplomu farmacije. Lako će naći dobro plaćen posao ovde, kad nauči engleski. U međuvremenu, on joj pomaže da uči jezik, a ona mu sprema

kuću i stara se o njemu. Sedi mu na krilu i pušta ga da joj miluje grudi. Srećni su zajedno.

Da li ja to dobro čujem? Ona sedi mom ocu na krilu, a on miluje njene vrhunske botičelijevske grudi?

„Ovaj...“ Obuzdavam glas, ali u srcu mi plamti bes. „...Život je pun iznenađenja. Nadam se da će sve biti dobro. Ali slušaj, tata“ (vreme je za otvorenost), „shvatam zašto želiš da se oženiš njome. Ali, jesi li se zapitao zašto ona želi da se uda za tebe?“

„*Tak tak*. Da, da, znam. Pasoš. Viza. Radna dozvola. I što-oo?“ Ljutit, kreštav glas.

Sve je smislio. Ona će se starati o njemu dok bude stario i slabio. On će joj dati krov nad glavom, deliće s njom svoju penziju dok ona ne nađe taj dobro plaćeni posao. Njen sin – koji je inače izuzetno nadaren dečak, genije, svira klavir – dobiće englesko obrazovanje. Uveče će zajedno raspravljati o umetnosti, književnosti, filozofiji. Ona je kulturna žena, nije neka blebetava seljanka. On joj je inače već izneo svoje poglede na Ničea i Šopenhauera, i ona se slaže s njim u svim tačkama. Kao i on, divi se konstruktivističkoj umetnosti i prezire neoklasicizam. Imaju mnogo toga zajedničkog. Čvrsta osnova za brak.

„Ali, tata, zar ne misliš da bi bilo bolje da se ona uda za nekog ko je bliži njenim godinama? Vlasti će shvatiti da je to brak iz računa. Nisu oni glupi.“

„Hmmm.“

„Moći će ipak da je vrate natrag.“

„Hmmm.“

O tome nije mislio. To ga usporava, ali ga ne zaustavlja. Vidiš, objašnjava, on je njena poslednja nada, njena jedina prilika da izbegne progone, siromaštvo, prostituciju. Život u Ukrajini je pretežak za prefinjenu dušu kao što je njena. On čita novine, i vesti su sumorne. Nema hleba, nema toaletnog papira, nema

šećera, nema kanalizacije, nema poštenja u javnom životu, a struju dobijaju samo povremeno. Kako da tako ljupku ženu osudi na to? Kako da okrene glavu?

„Moraš da shvatiš, Nadežda, samo ja mogu da je spasem!“

To je istina. Pokušao je. Dao je sve od sebe. Pre nego što je skovao plan da se sam oženi njome, posvuda je tragao za prikladnim suprugom. Već je razgovarao sa Stepanjenkovima, postarijim ukrajinskim bračnim parom čiji neoženjeni sin još živi s njima. Razgovarao je s gospodinom Grinvejem, udovcem koji živi na selu i kog povremeno posećuje neoženjeni sin. (Vrlo pametan mladić. Inženjer. Nije makar kakav. Bio bi odličan par za Valentinu.) Odbili su; suviše su uskogrudi. To im je rekao, upravo tim rečima. Sada ni Stepanjenkovi ni gospodin Grinvej više ne razgovaraju s njim.

Ukrajinska zajednica u Piterborou ju je odbacila. I oni su takođe uskogrudi. Njeni stavovi o Ničeju i Šopenhaueru nisu na njih ostavili nikakav utisak. Okamenili su se u prošlosti, ukrajinskom nacionalizmu, banderovci jedni.* Ona je savremena, slobodna žena. Pustili su o njoj razne glasine. Pričaju da je prodala majčinu kozu kako bi kupila šminku i tako privukla muškarce sa Zapada. Pričaju koješta. Njena majka gajila je piliće i svinje, nikad nije držala koze ni krave. Ovo samo pokazuje kako budalasti mogu da budu ti zaludni jezici.

Kašlje i pljuje na drugom kraju linije. Posvađao se s prijateljima zbog ovoga. Ako bude potrebno, razbaštiniće svoje kćeri. Stajaće sam protiv čitavog sveta – bez ikoga pored sebe osim

* Sledbenici Stepana Andrijojiča Bandere (1909–1959), vođe Organizacije ukrajinskih nacionalista, stvorene 1920. s ciljem da Ukrajinu oslobodi ugnjetavanja i iskorištavanja vlasti i stvori nezavisnu ukrajinsku državu. Ova organizacija saradivala je s Nemcima tokom II svetskog rata, ali je Banderu ipak gotovo čitav rat proveo u koncentracionom logoru Zahsenhausen. Otrovan je 1959. u Minhenu. (Prim. prev.)

jedne prelepe žene. Njegove reči jedva prate uzbuđenje zbog Velike ideje.

„Ali, tata...“

„I još nešto, Nađa. Nemoj da kažeš Veri.“

Za to su ionako izgledi slabi. Nisam razgovarala sa sestrom pune dve godine, od majčine sahrane.

„Ali, tata...“

„Nadežda, moraš razumeti da su muškarci ponekad vođeni drugačijim porivima nego žene.“

„Tata, molim te, poštedi me biološkog determinizma.“

Oh, pa šta? Neka nauči na bolan način.

* * *

Možda je sve počelo i pre telefonskog poziva. Možda je počelo pre dve godine, u istoj sobi u kojoj on sada sedi, dok je moja majka ležala na samrti, a on koračao tamo-amo po kući, raspomamljen od bola.

Prozori su bili otvoreni i povetarac je talasao napola navučene platnene zavese noseći miris lavande iz prednjeg vrta. Čuli smo ptičju pesmu, glasove prolaznika s ulice, susedovu kćer kako oćijuka sa svojim dečkom pored kapije. U bleđoj, čistoj sobi, moja majka satima se bori za dah dok joj život izmiče, a ja je hranim morfijumom na kašičicu.

Evo gumenog pribora smrti – bolničarkine gumene rukavice, nepromoćivi čaršav na krevetu, papuče sunderastih đonova, kutija glicerinskih supozitorija sjajnih kao zlatni meci, noćna posuda s praktičnim poklopcem i nožicama gumenih vrhova, sada puna grudvaste zelenkaste tečnosti.

„Sećaš li se...?“ Prepričavam joj priče iz njenog i našeg detinjstva.

Oči joj svetlucaju tamnim sjajem. U trenutku pribranosti, držeći me za ruku, kaže: „Pazi na sirotog Kolju.“

Bio je uz nju one noći kad je umrla. Sećam se urlika njegovog bola. „I mene! I mene! Uzmi i mene!“ Glas mu je bio krkljav, zadržan, ruke i noge krute kao da su zahvaćene grčevima.

Ujutru, kad su odneli njeno telo, sedeo je u zadnjoj sobi, skamenjenog pogleda. Posle nekog vremena rekao je:

„Jesi li znala, Nadežda, da osim matematičkog postoji i geometrijski dokaz Pitagorine teoreme? Pogledaj kako je lep.“

Na listu papira izvlači linije i uglove povezane s malim simbolima i mrmlja izvodeći jednačine.

Potpuno je sišao s uma, pomislila sam. Siroti Kolja.

* * *

Nedeljama pre smrti, ležeći naslonjena na uspravljene jastuke u bolničkom krevetu, majka je brinula. Povezana žicama s monitorom koji je beležio njene jadne otkucaje srca, gundala je zbog mešovitog odeljenja u kome privatnost omogućuje samo nehajno navučena zavesa, zbog napadnih zvukova staračkog šištanja, kašlja i hrkanja. Trzala se od bezličnih dodira mladog bolničara koji je došao da joj zalepi žice iznad usahljenih dojki nemarno otkrivenih ispod bolničke košulje. Ona je samo jedna bolesna starica. Ko mari za to šta ona misli?

Odlazak iz života teži je nego što misliš, rekla je. O toliko toga se valja pobrinuti pre nego što uzmogneš da odeš u miru. Kolja – ko će se starati o njemu? Svakako ne njene dve kćeri – pametne devojke, ali strašne svađalice. Šta će biti s njima? Hoće li naći sreću? Hoće li se dobro brinuti o njima one dve privlačne barabe s kojima su završile? A tri unuke – tako lepe, a još neudate. Toliko ima posla, a snaga je izdaje.

Majka je napisala testament u bolnici, dok smo moja sestra Vera i ja stajale iznad nje jer nismo verovala jedna drugoj. Pisala je drhtavim rukopisom, a dve medicinske sestre stavile su potpise kao svedoci. Bila je slaba, ona koja je tolike godine bila jaka. Bila je stara i bolesna, ali njena ostavština, njena ušteđevina, pucala je od života u Kooperativnoj banci.

U jednom je bila odlučna – novac neće ostaviti tati.

„Siroti Nikolaj, tako je nepraktičan. Pun je suludih planova. Bolje da vas dve dobijete pola i pola.“

Govorila je sopstvenim jezikom – ukrajinskim, poškropljenim rečima kao što su ručnomikserovano, poprahšećeriti, vešto- baštovanjstvo.

Kad je postalo jasno da u bolnici ne mogu da učine više ništa, otpustili su je da umre kod kuće kad joj kucne čas. Veći deo poslednjeg meseca uz nju je provela moja sestra. Ja sam dolazila vikendom. Tog poslednjeg meseca, dok mene nije bilo, moja sestra je napisala dodatak testamentu, kojim je podelila novac na jednake delove između tri majčine unuke, moje kćeri Ane i njenih Alise i Aleksandre, umesto između nje i mene. Majka je potpisala izmenu, a dva suseda bili su svedoci.

„Ne brini“, rekla sam majci pre nego što je umrla, „sve će biti u redu. Bićemo tužne, nedostajaćeš nam, ali biće s nama sve u redu.“

Ali, nije bilo sve u redu.

* * *

Sahranili su je na seoskom groblju, na novoj parceli koja se graničila s livadama. Njen grob je bio poslednji u nizu urednih novih grobova.

Tri unuke, Alisa, Aleksandra i Ana, visoke i plavokose, tri ruže u grob, zatim šaka zemlje. Nikolaj, zguren od artritisa, sive kože, praznih očiju, držao se mom mužu za mišicu u bolu bez suza. Kćeri, Vera i Nadežda, vera i nada, moja sestra i ja, spremale su se za bitku oko majčinog testamenta.

Vratili smo se s groblja kući. Dok su gosti štrpkali hladno poslužnje i napijali se ukrajinskom samogonkom, moja sestra i ja sukobile smo se u kuhinji. Na sebi je imala kostim od pletene crne svile, kupljen u nekoj neupadljivoj prodavnici polovne odeće u Kensingtonu. Na cipelama ima sićušne zlatne kopče, tašna joj je marke *Guči*, s malom zlatnom kopčom, a oko vrata nosi fini zlatni lančić. Ja sam obukla crnu odeću koju sam pronašla u dobrotvornoj radnji. Vera me kritički odmerava od glave do pete.

„Da, seljački izgled, shvatam.“

Imam četrdeset sedam godina, predajem na univerzitetu, ali sestrin glas za tren oka me pretvara u slinavu četvorogodišnjakinju.

„Šta fali seljacima? Majka je bila seljanka“, odgovara oštro četvorogodišnja balavica.

„Baš tako“, kaže Velika Sestra. Pali cigaretu. Dim se izvija uvis u elegantnim spiralama.

Naginje se napred da vrati upaljač u *Gučijevu* tašnu, pa vidim da joj o lancu oko vrata visi mali zlatni privezak, utaknut u rever kostima. Privezak je starinski i neobičan, ne slaže se s Verinom pomodnom odećom, kao da mu tu nije mesto. Zurim. Suze mi naviru na oči.

„Nosiš mamin privezak.“

To je bilo jedino majčino blago iz Ukrajine, dovoljno malo da se sakrije u porub haljine. Dobila ga je na poklon od oca i majke na dan venčanja. U medaljonu se njihove izbledele fotografije smeše jedna drugoj.

Vera me gleda pravo u oči.

„Dala mi ga je.“ (Ne mogu da poverujem u to. Majka je znala koliko volim taj privezak. Vera ga je sigurno ukrala. Nema drugog objašnjenja.) „Dakle, šta tačno želiš da mi kažeš u vezi s testamentom?“

„Samo hoću da sve bude pošteno“, cvilim. „Šta ima loše u tome?“

„Nadežda, dovoljno je što kupuješ odeću u dobrotvornim ustanovama. Moraš li u njima da stičeš i ideje?“

„Uzela si medaljon. Naterala si je da izmeni testament. Da podeli novac na jednake delove između tri unuke, umesto između dve kćeri. Na taj način ti dobijaš dvostruko više. Pohlepnice.“

„Stvarno, Nadežda, zapanjuje me što tako razmišljaš.“ Očupane obrve Velike Sestre podrhtavaju.

„Nisi ništa više zapanjena nego što sam bila ja kad sam saznala“, kmeči slinavica.

„Nisi bila tamo, zar ne, sestrice? Bila si negde drugde i bavila se svojim divnim pozivom. Spasavala si svet. Gradila si karijeru. Ostavila si svu odgovornost na meni. Kao i uvek.“

„Mučila si je u poslednjim danima pričama o svom razvodu, o svireposti svog muža. Pušila si cigaretu na cigaretu pored njene postelje dok je umirala.“

Velika Sestra otresa pepeo s cigarete i teatralno uzdiše.

„Vidiš, nevolja s tvojim naraštajem, Nadežda, jeste to što ste preleteli površinom života. Mir. Ljubav. Radnička kontrola. Sve su to idealističke besmislice. Ti sebi možeš da dozvoliš luksuz neodgovornosti jer nikad nisi videla tamnu donju stranu života.“

Zašto me sestrično otmeno otezanje u govoru dovodi do besa? Zato što znam da je lažno. Znam za uski krevet koji smo delile, za klozet u dvorištu i iscepane četvrtine novina za brisanje zadnjice. Mene ne može prevariti. Ali imam i ja nju čime da ubodem.

„Oh, tebe muči tamna strana života? Zašto ne potražiš pomoć?“, predlažem joj podmuklo svojim najboljim profesionalnim glasom razuma, mojim glasom koji kaže *vidi kako sam odrasla*, glasom kojim razgovaram s tatom.

„Molim te, ne govori sa mnom tim glasom socijalne radnice, Nadežda.“

„Nađi psihoterapeuta. Uhvati se u koštac s tamnom stranom i izbaci je na površinu pre nego što te izgrize.“ (Znam da će je ovo razbesniti.)

„Savetovanje. Terapija. Hajde da razgovaramo o našim problemima. Hajde da se zagrlimo i sve će biti bolje. Hajde da pomognemo obespravljenima. Hajde da damo sav novac gladnim bebama.“

Besno grize kanape. Maslina leti na pod.

„Vera, doživela si gubitak i razvod. Nije ni čudo što si pod stresom. Treba ti pomoć.“

„To je samozavaravanje. Ljudi su pod površinom okoreli i zli, misle samo na sebe. Ne možeš ni da zamisliš koliko prezirem socijalne radnike.“

„Mogu da zamislim. I, Vera, ja nisam socijalni radnik.“

Otac takođe besni. Krivi lekare, moju sestru, Zadčukove, čoveka koji je kosio visoku travu iza kuće, sve ih krivi za majčinu smrt. Ponekad krivi sebe. Vuče se naokolo i mrmlja, da se ovo nije desilo, da onoga nije bilo, moja Miločka još bi bila živa. Naša mala izbeglička porodica, koju su dugo na okupu držale majčina ljubav i supa od repe, počela je da se raspada.

Sam u praznoj kući, moj otac se hrani konzervama i jede na savijenim novinama, kao da će je kažnjavajući sebe povratiti. Neće da živi kod nas.

Ponekad ga obilazim. Volim da sedim u crkvenom dvorištu gde mi je majka sahranjena. Na spomeniku piše:

Ljudmila Majevska

Rođena 1932. u Ukrajini

Voljena žena Nikolaja

Majka Vere i Nadežde

Baka Alisi, Aleksandri i Ani

Kamenorezac je s teškoćom uklesao sve reči. Blizu groba je rascvetalo stablo trešnje, a ispod njega je drvena klupa, koja gleda na uredan travnati kvadrat napola okrenut ka novim grobovima; živica ih odvaja od žitnog polja što se valja u druga žitna polja, krompirišta, polja slačice i još dalje, u horizont. Moja majka odrasla je u stepama i volela je otvoren prostor. Na zastavi Ukrajine su dva polja, gore plavo, dole žuto – žuto su polja kukuruza, a plavo je nebo. Ovo ogromno ravno i bezlično, žbunjem obraslo prostranstvo podsećalo ju je na domovinu. Samo što je nebo retko kada plavo.

Majka mi nedostaje, ali počinjem da se mirim sa svojim bolom. Imam muža i kćer i život negde drugde.

Otac se šunja oko kuće u kojoj su živeli zajedno. To je mala ružna savremena kuća, fasada joj je ukrašena šljunkom, a sa strane ima garažu od betonskih blokova. Uz tri strane kuće je bašta, tu je moja majka gajila ruže, lavandu, jorgovan, kandilku, bulke, ljubičice, pavitinu (*Clematis Jackmanii* i *Ville de Lyon*), zevalice, srčenjak, šeboj, metvicu, nezaboravak, božure, dan i noć, zvončice, ruže penjačice, ruzmarin, perunike, ljiljane i ljubičaste puzave glicinije, sitne kao pelcer iz botaničke bašte.

Tu su dva stabla jabuke, dve kruške, tri šljive, trešnja i dunja čiji su žuti mirišljavi plodovi dvadeset godina osvajali nagrade na seoskim izložbama. Pozadi, iza cveća i travnjaka, prostiru se tri povrtnjaka. Tu je majka gajila krompir, crni luk, šareni pasulj, beli pasulj, grašak, slatki kukuruz, tikvice, šargarepu, beli luk,

špargle, zelenu salatu, spanać, kupus i kelj. Između leja sami su se zametnuli mirođija i peršun. S jedne strane je meko voće – jagode, maline, kupine, crvene i crne ribizle i trešnja – okruženo mrežom koju je otac razapeo na ramove da odbije debele lakome ptice. Ali jagode i maline ponegde su se provukle kroz mrežu i proširile se na leje s cvećem.

Tu je i staklenik u kom se purpurna loza raskošno širi iznad plodnih leja paradajza i paprike. Iza staklenika su bure s vodom, dve šupe sa saksijama, hrpa komposta i gomila stajskog đubriva na kojoj nam zavidi čitavo selo. To je bogata, sipkava, dobro odstajala kravlja balega, poklon jednog ukrajinskog baštovana. „Crna čokolada“, tako ju je zvala moja majka. „Hajde, mile moje“, šaputala je tikvicama, „uzmite malo crne čokolade.“ One su je jele, pa su rasle i rasle.

Kad god uđe u vrt, moj otac vidi majčin obris kako se saginje nad tikvice, pruža ruku da priveže pasulj, ili kao mrlju iza zida staklenika. Ponekad ga njen glas doziva iz soba prazne kuće. I svaki put kad se seti da nje zapravo nema, rana se ponovo otvori.

* * *

Drugi telefonski poziv usledio je nekoliko dana posle prvog.

„Reci mi, Nadežda, misliš da čovek od osamdeset četiri godine može da ima dete?“

Vidite kako on odmah prelazi na stvar? Nema ćaskanja. Nema: „Kako si? Kako su Majk i Ana?“ Nema ćeretanja o vremenu. Ništa nevažno neće ga zaustaviti kad je obuzet Velikom idejom.

„Pa, nisam sigurna...“

Zašto mene pita? Otkud ja znam? Ne *želim* da znam. Ne *želim* ovaj talas osećanja koji me vraća u slinave dane, u vreme

kad je moj tata još bio heroj, a ja zazirala od njegovog nezadovoljstva.

„A ako se to desi, Nadežda“, gura on dalje pre nego što sam stigla da se pribere, „šta misliš, kakvi su izgledi da dete bude mentalno defektno?“

„Pa, tata“ (udišem, trudim se da mi glas bude veseo i razborit), „pouzđano je utvrđeno da su, što je majka starija, veći izgledi da se dete rodi s Daunovim sindromom. To je jedna vrsta nesposobnosti za učenje – nekad su je zvali mongolizam.“

„Hmmm.“ (Ovo mu se ne dopada.) „Hmmm. Ali, možda treba da rizikujemo. Vidiš, mislio sam, ako postane majka britanskog državljanina kao i supruga britanskog državljanina, onda svakako ne mogu tek tako da je proteraju...“

„Tata, mislim da ne bi trebalo da srljaš...“

„Jer britanska pravda je najbolja na svetu. To je istovremeno istorijska sudbina i breme, moglo bi se reći...“

On sa mnom uvek razgovara na engleskom, čudnovato naglašavajući i izgovarajući reči, ali to je funkcionalan engleski. Inženjerski engleski. Majka je sa mnom razgovarala na ukrajinskom, jeziku koji ima bezbroj stepena nežnih reči od milja. Majčinski jezik.

„Tata, stani i malo razmisli, molim te. Da li je to zaista ono što želiš?“

„Hmmm. Šta ja želim?“ (Izgovara „Štooo ja želim“.) „Naravno, ne bi bilo sasvim lako začeti to dete. Tehnički je možda moguće...“

Zamislila sam oca kako vodi ljubav s tom ženom i stomak mi se prevrnuo.

„... Stvar je u tome što hidraulika ne funkcioniše više u potpunosti. Ali, možda s Valentinom...“

Za moj ukus predugo raspreda o ovom planu za potomstvo. Sagleđava ga iz različitih uglova. Odmerava ga takvog kakav je. „...Šta ti misliš?“

„Tata, ne znam šta da mislim.“

Želim samo da učuti.

„Da, s Valentinom bi to možda bilo moguće...“

Glas mu postaje sanjalački. Misli na to kako će postati otac tom detetu – biće dečak. Učiće ga da dokazuje Pitagorinu teoremu od prvih principa, i da voli konstruktivističku umetnost. Raspravljajući s njim o traktorima. Moj otac je silno žalio što su oba deteta kćeri. Intelektualno inferiorne, ali ne koketne i ženstvene, kakve žene treba da budu, nego glasna, samovoljna, drska bića. Kakva nesreća za muškarca. Nije nikad ni pokušao da sakrije svoje razočaranje.

„Tata, mislim da bi, pre nego što uletiš u bilo šta, trebalo da pitaš nekog pravnika za savet. Možda nije sve tako kako ti misliš. Hoćeš li da ja porazgovaram s advokatom?“

„*Tak tak.*“ (Da da.) „Najbolje da ti porazgovaraš s advokatom u Kembridžu. Tamo ima svakakvih stranaca. Sigurno znaju nešto o useljavanju.“

On o ljudima misli klasifikativno. Nema predstavu o rasizmu.

„U redu, tata. Pokušaću da nađem advokata specijalistu za useljavanje. Ne čini ništa dok ti se ne javim.“

* * *

Advokat je mlad čovek iz predgrađa koji zna svoj posao. Napisao mi je:

Ako Vaš otac želi da se oženi, mora da podnese molbu za boravak svoje žene Ministarstvu unutrašnjih poslova. Da bi ona bila odobrena, on mora da dokaže:

1. Da glavna svrha braka nije obezbeđivanje njenog ulaska ili ostanka u Ujedinjenom Kraljevstvu.

2. Da su se lično upoznali.

3. Da nameravaju da stalno žive zajedno kao muž i žena.

4. Da mogu da se izdržavaju ne tražeći sredstva iz Javnih fondova.

Glavni problem je u tome što će Ministarstvo unutrašnjih poslova (ili ambasada ako ona podnese molbu pošto napusti Ujedinjeno Kraljevstvo) verovatno smatrati, zbog razlike u godinama i zbog toga što je brak sklopljen neposredno pre njenog napuštanja zemlje, da je glavna svrha braka njeno useljenje.

Prosleđujem pismo ocu.

Advokat mi je takođe rekao da bi se izgledi za uspeh znatno poboljšali ako bi brak potrajao najmanje pet godina ili ako bi u braku nastalo dete. Ovo nisam rekla ocu.